

December 2016

Tatjana Debeljački vs. Fabijan Lovrić

Interview

Uspomene na srećno detinjstvo u rodnom gradu?

Teško je reciklirati igre u djetinjstvu. Nestašluke. Bolesti zbog nestašluke kada sam odležao dio trećega razreda OŠ u bolnici. Razlog je ekser koji mi je prošao kroz patnu kost i strašne muke do operacije u bolnici Kreka. Kada je sve bilo pri kraju, liječenje uspješno poslije operacije, branio sam djevojčicu kojoj je drugi dječak ukrao čokoladu...

Uvlačio sam se noću u njezin krevet, valjda Freudov kompleks, jer sam bio privržen majci, a i bilo je toplije u dvoje... Pričali smo priče. Čista djetinja romantika.

Upravo je jednu kockicu htjela dati meni, ali gle, nema, riđi je pojeo sve i zadovoljno se smješkao. Skočio sam na njega i u hrvanju, morao se osloniti na bolesnu nogu. Popucali su konci i prolila se krv. Ali, ja samo znam da sam ga mlatio. A onda doktor. Zbog nestašluke i tuče dobio sam kaznu: mjesec dana bez gaća. Poput rimskoga građanina, omatao sam lancun oko sebe i skakutao po katovima. Taj događaj me malo umirio. Počeo sam čitati i do dana današnjeg nisam prestao. Znao sam za jednu noć pročitati i četiri stotine stranica. Čitanje me oplemenilo. Donijelo nova iskustva, a kada sam došao u školu, bio sam uzoran učenik.

Iz tih dana odrastanja sjećam se i svoje školske ljubavi. Negdje u šestom sam objavio prvu pjesmu, a imao sam i sreću. U selu u kojem sam proživio prve radosti i prvi plač, rođeni su mnogi pjesnici. Šimo Ešić, Milorad Pejić, Semezdin Mehmedinović, Jagoda Iličić... Bijela

brezova šuma i bijele pjesničke duše... Radost čovjeka u raskoši prirode. Mojih Breza, iako sam rođen u bolnici Tuzla i tako se osjećam.

U gradu sam počesto znao biti izvan zakona, dolaziti u sukobe. Imao sam čudan karakter... Možete zamisliti dječaka opijenog biografijom Jacka Londona... Roman bi se mogao napisati, ali i ovo je sličica djetinjstva i karaktera.

Kada ste izdali knjigu i kako se kasnije nadovezao uspeh?

Već sedamdesetih godina sam pokušavao objaviti prvu knjigu, *Univerzal* Tuzla. Gospođa Mara je bila urednicom. Već smo dogovorili detalje, a onda je Redakcija, odnosno, presudan član Redakcije bio protiv. Tako su snovi potopljeni, a onda sam s Avdom Mujkićem, koji mi je našao nešto malo posla u novinama *13. Septembar*, proputovao mnogo među pjesnicima. Još čuvam fotografiju godinu dana prije njegove tragične smrti. Sjedili smo u njegovom Puračiću kada je on izrekao: *Ja ću otići kao aprilska šala*.

I tako je bilo. Točno godinu dana kasnije, u jutro, nazvao me Atif Kujundžić i rekao tužnu vijest. Znao je kako smo Avdo i ja braća po peru i razumijevanju jedan drugoga. Deset godina. Svaki dan skupa.

Proputovali smo od Struge do Pariza. Prvi put smo posjetili Strugu kada je Blaže Koneski dobio *Vijenac*. Osigurali su, nama pjesnicima, mjesto na patrolnom brodu po Ohridskom jezeru. Ukrcali smo se u dvadesat dva sata i do pet u jutro... Recitiralo se. Tada je, naš dragi Kiko, uzviknuo na recitiranje španjolskog pjesnika: *Živio fašizam!* Možete zamisliti kako su drugovi iz DB poskočili. *Ne vrijedi za vas, on je iz Španjolske*, mirno će Sarajlić – Kiko. Bila je to osamdeset prva godina i imao sam u ruci knjigu, prvu moju knjigu, *Monterov san i java*.

Avdo Mujkić, moj književni brat, upoznao me s Kasimom Derakovićem, a ovaj je rekao: *samo ovaj prvi stih vrijedi knjige*... Uz njegov trud objavljena mi je prva knjiga, a kasnije je krenulo koncentričnim krugovima...

Te tisuću devestotina osamdeset i prve, u još nedovršenom Domu kulture u Skoplju, imao sam promociju svoje prve knjige... Trenutačno sam objavio trideset i jedan naslov, a nekoliko još čeka svoje vrijeme...

Kako provodite slobodno vreme i šta Vas najviše ispunjava?

Slobodnog vremena za neki duži odmor, nemam... Pišem, čitam, dopisujem se putem interneta. Ponosan sam na prijatelje iz djetinjstva. Još tu smo se profilirali u ljude. Znalo se tko može čuvati tajnu, tko će izdati... Karakter je bio okosnica uljudbe. Svugdje smo imali po nekog prijatelja. Mnogih više nema. U Banja Luci smo imali: Miloša Milojevića, Kemala Cocu, Predraga Preradovića...; na putu u Srbiju: Dobricu Erića, Ljubomira Ćorilića...; još tada sam poznavao: Danka Oblaka, Petra Šegedina, u Hrvatskoj...; i da ne nabrajam dalje: svugdje smo

dobro došli i odasvuda su nama rado dolazili. Bili su to dobri ljudi i plemeniti karakteri. Mnoge je obišla jesen. Ona teška kišna jesen...

Stvaralaštvo ima za cilj da ostavi pečat, pečat vere u ljude i ljudsko, a ta vera Vas ne napušta?

Donekle sam već odgovorio na ovo pitanje. Ali, pjesnike, književnike, umjetnike, povezuje ljepota. Sreća mi je poznavati Amira Brku, nastavljača velikih Tešanjskih pjesnika: Čatića, Kajana, mog dragog prijatelja Smaila Terzića... Brka je danas književni stub oko kojega se vrti kultura Tešnja. Ako meni, ako svima, netko bude zapamtio bar jedan stih, ispunili smo svoju zadaću na ovom svijetu. Eto, to je pečat umjetnosti.

Odjekom orijentalno iskazujete nadmoć požude i vrhunca?

Mnogo je u ljudskom životu čega se ne možemo odreći. Neki bi htjeli, a neki nemaju takve ambicije. Prolaznici smo na ovome svijetu. Zašto onda lagati sebe i druge? Osobno ne nalazim smisla tome. Jeka, požuda, krik, odjek; to je ono što nas čini ljudskim i tolerantnijim, spoznajnim živom organizmu. Organizam reagira, on počesto upravlja, određuje i usmjerava. Teško onome tko krene u ljubav kao na bunar po vodu. Nije to posao. To je strast koja nas zarobi i koja gospodari. Prolije savdu našim tijelom, i ta crna žuč, za koju neki niti ne znaju, upravlja životom, a ona se manifestuje često začuđujuće. A tko to može da razumije?

O zdravom razumu, životna iskustva umetnosti, veština u svim žanrovima?

Dobro ste rekli, *zdrav razum*, o čemu znanost govori kao o emocionalnoj inteligenciji, ali razumijemo i narodski; što je to na kraju? Možemo li, usudimo li se postaviti definiciju?

Nekom učeniku učitelj uporno ponavlja ono što smatra bitno, ali, trenutak je bitan. Koliko je učitelj prepoznao trenutak kako bi korijen svoje emocionalne inteligencije usadio u organizam bez iskustva? Umjetnost, sama po sebi, nije svrha samoj sebi, nego da kroz sklad odnosa proširuje svjetlo ljepote među ljudima. Eto, to bi mogla biti definicija umjetnosti.

Iz emocionalne inteligencije umjetnika proizilazi mnogostruko snalaženje i mogućnost suvislih odgovora vezano za mnoga pitanja, pa i žanrovsko prelaženje iz jednog žanra u drugi. Imao sam izvrsne profesore kroz školovanje, od Tuzle, Pedagoške akademije (prof. dr. sc. Asim Halilović), Filozofskog fakulteta u Zadru (prof. dr. sc. Mileta Mamića); do Poslije diplomskoga znanstvenoga studija književnosti u Zagrebu (akademika prof. dr. sc. Milivoja Solara). Treba spomenuti i druge, ali bi to bio poveći niz dragih mi imena...

Na krilima intimnih carstva blistava ostaju u pisanim delima?

Ostaje dio imaginacije, ostaje metafizika našin nadanja i snova, ostaje alkemija od koje su sazdani naši likovi, a počesto smo i mi sami u tim likovima. Prepoznaju nas i imenuju. Seciraju i razotkrivaju i kada nas nema. A mi smo vječiti gubitak. Iz sata u sat, iz dana u dan. Najbolje je to ovjekovječio Meša Selimović mišlju na početku svog remek djela:

Bismilahir-rahmanir-rahim! Pozivam za svjedoka mastionicu i pero i ono sto se perom pise; Pozivam za svjedoka nesigurnu tamu sumraka i noc i sve sto ona ozivi; Pozivam za svjedoka sudnji dan, i dusu sto sama sebe kori; Pozivam za svjedoka vrijeme, pocetak i svrsetak svega - da je svaki covjek uvijek na gubitku.

(Iz Kur-ana)

Hoće li nas netko prepoznati na stranicama naših knjiga? Tko zna?

Da li osećate da se Vaš proces pisanja neprestano razvija, ili ste pronašli način da Vaša memorija uvek spremno radi za Vas?

Često sam nespreman. Moj stvaralački duh nije uvijek naklonjen meni. Vjerujem da je tako i kod drugih. Taj duh stvaralaštva ne bira mjesto niti trenutak. Najveći pjesnik danas u Hrvata, Luko Paljetak, kaže: *Ja pišem pjesme tamo gdje me stignu*. I sve je dobro dok nas stižu. Tada nam radi instikt za pisanjem. Pisanje nama dođe kao potreba, terapija.

Memorija kod nekih pamti samo osobne pjesme, dok kod nekih ostaju dobre slike literature, bilo da se radi o pjesništvu ili prozno. Osobno sam bliži ovome drugom. Svoje pjesme doživljam kao proces otuđenja riječi i misli, i slabo koji stih znam napamet. Više ih znaju moji Tuzlaci. Muharem Osmić, glumac, recimo, znao je niz mojih pjesama koje sam svojedobno kod express restorana ispisivao na zid u kavani dobrog prijatelja. Bio je to privilegij. Nije se smjelo pisati bez veze. Gazda je morao odobriti, prema svom sudu, što smije ići na zid. Od tada do danas proces pisanja se razvija. Mijenja i oplemenjuje.

Da li mislite da ste nadmudrili očekivanja?

Očekivanja nitko nije nadmudrio. Mudar čovjek je onaj koji prizna kako nezna sve. Teško je znati sve, ali osjećati umjetnost, ljepotu umjetnosti... Imati viziju. To može vrhunski umjetnik, da ne kažem genij. Takvih je malo u svijetu.

Oduvijek sam se čudio, odakle Nikoli Tesli vizija za izume na polju elektrike. Takav je Baudelaire u književnosti. Genija ima i u našoj književnosti, ali nismo smionci pokazati ih. Znamo kako su tu, a ponašamo se kao da su tuđi.

U svemu treba ostati skroman, uljudan, ne uzoholiti se, nego biti spreman oprostiti i prižiti ruku. Mržnja je otrov i truje organizam koji ju nosi u sebi. Treba je izbaciti, oprostiti. To je bogatstvo u čovjeku. Neki su postali protivnici što sam postao članom HAZU Mostar, ali ne pitaju koliko se radilo, što se radilo, s kakvim intenzitetom, ljubavi spram bližnjega svog, spram prijatelja, spram ljudi kojima pripadamo kao biološke jedinice, a tek onda dolazi do izražaja naš književni oreol. Zato prvo budimo LJUDI.

Jeste ostvarili sve što ste želeli i kada biste krenuli ispočetka da li bi se isto bavili umetničkim stvaralaštvom?

Bavio bih se onim što mi život predodredi. Teško je iz ove pozicije reći nešto suvislo. Volio bih se baviti pisanjem. Volio bih da su odnosi drukčiji. Da se književnici cijene, da se cijeni njihov rad. Mislim da su i sami književnici krivi. Otudili su se od naroda. Prešli su u nerazumljivu retoriku, tvorbu novokovanica, a sve to pod krinkom suvremenosti. Kao da ih nije briga želi li netko posegnuti za pjesmom, dobrom lektinom... Dobro, stare književnike treba nadograditi svojom imaginacijom. Nikada nije sve rečeno. Ako netko nije siguran ponoviti sebe samoga, kako će ponoviti drugoga i učiniti plagijat. Može se dogoditi da o istoj temi iskrsnu iste riječi, pa i iste slike, ali to nije prepisivanje. Mnogi žele istaknuti svoje stvaralaštvo kao vrhunac književnosti, pa u medijima možemo pročitati i da je netko od njih prepisao, što nema dodira s istinom.

Ostvario sve nisam. Neću niti uspjeti. Ali se neću niti predati, odustati. To je moj usud. Nitko ne može reći kako bi bilo kad bi bilo. Uvijek je onako kako jest. Ništa se ne može izmijeniti. Koliko god utječemo na životne promjene i gibljivosti, toliko one utječu na oblikovanje nas samih.

Šta možemo očekivati od Vas u bliskoj budućnosti na stvaralačkom planu?

Nekoliko knjiga sam spremio za tisak, ali sve više se bavim uredničkim poslovima. Tu treba spomenuti Monografiju o Bosanskoj Dubici, što je autorski rad Katice Delić, profesorice u Kninu. Urednikom sam književnoga časopisa OSVIT Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne. Sve jet o velika čast, ali i odgovornost. Istina da je tako. Treba odbaciti floskule. Treba se uozbiljiti i stajati iza svojih riječi. Otvoriti prostora za suradnju. ...

Volio bih dovršiti prijevode pjesama koje sam počeo, nastaviti rad na knjizi (dopisati) ono što je započeo i uradio za života moj prof. dr. sc. Asim Halilović... No, ako me zdravlje posluži, možda nešto od toga stignem.

Imate li da kažete nešto što bi bilo značajno, a da Vas nisam pitala?

Nitko se ne našao na putu rata. Nitko. Nitko ne morao napustiti zavičaj i početi u novoj sredini, pa bila ona najprijateljskije raspoložena za novi početak. I taj sindrom treba svladati. Održati sastanak sa samim sobom. Oprostiti. Ne da mi sudimo. Neka institucije koje plaćamo rade svoj posao. Zato smo im dali glas. Prolaznici smo na zemlji i nikada nećemo znati svoje trajanje. Zato se predodredimo za humanost i uljudbu.

Bilo mi je veliko zadovoljstvo pričati sa Vama i uvek ste dobrodošli u našu kuću „Diogen pro kultura”, magazin za kulturu, umjetnost, nauku i obrazovanje.

Hvala Vam na ugodnim i konkretnim pitanjima, uljuđenim, bez provokacije. Onima koji slave Božić; čestit Božić, a svima sretna Nova godina.

Kratka biografija

Fabijan Lovrić (1953.) rođen u Tuzli, s obitelji živi u Kninu i Mostaru. Diplomom magistra struke stekao na Sveučilištu u Zadru. Na Sveučilištu u Zagrebu, Filozofski fakultet, položio ispite na Doktorskom znanstvenom studiju književnosti. Objavio 31 samostalnih naslova knjiga, isto toliko zajedničkih, radovi su mu uvršteni u 6 antologija, upisan u Spomenicu DHK, Književni leksikon. Objavio 50 znanstveno-stručnih radova. Radi kao učitelj, novinar, kritičar, urednik i priređivač novih izdanja, kulturni djelatnik, te je dopisnikom mnogih listova i znanstvenih časopisa, između ostalih: *The Bridge*, *Republika*, *Osvit*, *Raskovnik*, *Književne novine*, *Hrvatska misao*, *Hercegovina franciscana*, *Zadarska smotra*, *Dubrovnik*, *Riječ*, *Književna rijeka*, *Priroda*, *Zadarski list*, *Zadarski regional*, *Hrvatsko slovo*, *Školske novine*, *Glas koncila*, *Naša ognjišta*, *Zvrk*, *Cvitak*, *Radost*, *Modra lasta*. Objavljuje znanstvene i stručne radove. Sudjelovao stručnim radom na *Školi učitelja 2005.* godine u Lovranu “*Učenici, učitelji i roditelji zajedno na putu uspješnog odgoja i obrazovanja*” (Lovran 10.-11.-12. studenoga 2005.). Za književni rad je nagrađivan. Pjesme su mu prevedene na: engleski, talijanski, njemački, portugalski, albanski, kineski, slovački. Članom je: HAZU u Mostaru, Matrice hrvatske, DHK, DHK HB, Književnog kluba Tin, Hrvatskog književnog kruga Zagreb, Društva hrvatskih haiku pjesnika, Međunarodnog instituta za književnost (International Literary Institute), prijatelj kluba *Književni klub Mostar* pod red. br. 0126.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>